

دانشگاه فردوسی مشهد
دانشکده مهندسی - گروه مهندسی کامپیوتر

آیین نامه آموزشی دوره دکتری

دانشگاه فردوسی مشهد

فصل اول: کلیات

مقدمه

به منظور تعیین ضوابط کلی دوره دکتری (Ph.D) در نظام آموزش عالی کشور و با توجه به سیاست وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در تفویض اختیار به دانشگاهها و مؤسسه های آموزش عالی و پژوهشی، آئین نامه دوره دکتری (Ph.D) طبق مواد ذیل تدوین می شود:

ماده ۱ - برای رعایت اختصار، واژه های زیر در این آئین نامه به کار می رود:

وزارت: منظور وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است.

دوره دکتری: منظور دوره دکتری (Ph.D) است.

مؤسسه: منظور هر یک از دانشگاهها و مؤسسه های آموزش عالی و پژوهشی کشور است که مطابق مقررات وزارت مجازند دوره دکتری را برگزار کنند.

گروه: منظور کوچکترین واحد سازمانی آموزشی یا پژوهشی مؤسسه است.

آئین نامه: منظور آئین نامه دوره دکتری است.

ماده ۲ - دوره دکتری بالاترین دوره تحصیلی آموزش عالی است که به اعطای مدرک تحصیلی می انجامد و رسالت آن تربیت افرادی است که با نوآوری در زمینه های مختلف علوم و فناوری در رفع نیازهای کشور و گسترش مرزهای دانش مؤثر باشند.

فصل دوم: شرایط ورود

ماده ۳ - ضوابط ورود داوطلبان به دوره دکتری به شرح زیر است:

الف) داشتن شرایط عمومی ورود به آموزش عالی

ب) داشتن مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد یا دکتری حرفه ای که حسب مورد به تأیید وزارت یا وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی رسیده باشد.

ج) احراز صلاحیت علمی برای ورود به رشته مورد نظر

د) احراز توانایی در زبان خارجی

تبصره ۱: نحوه احراز صلاحیت علمی و توانایی داوطلبان در زبان خارجی براساس دستورالعملی است که به تصویب شورای مؤسسه رسیده باشد (تبصره ماده ۷ ملاحظه شود).

تبصره ۲: شورای هدایت استعدادها درخشان وزارت می تواند برای پذیرش داوطلبان مشمول تعریف « استعداد درخشان » در دوره دکتری، ضوابط ویژه ای را تصویب کند.

تبصره ۳: داوطلب پس از دریافت پذیرش از مؤسسه و نامنویسی در دوره دکتری، دانشجوی دوره دکتری نامیده می شود.

فصل سوم: استاد راهنما

ماده ۴ - مسئولیت راهنمایی دانشجویان از نخستین نیمسال تحصیلی بر عهده استاد راهنما است که به درخواست دانشجویان از میان اعضای هیات علمی با مرتبه استادیاری و بالاتر و با موافقت عضو هیات علمی و تأیید گروه ذی ربط تعیین می شود.

توضیح: استاد راهنما باید عضو هیات علمی در یکی از مؤسسات بوده و حداقل دارای مرتبه استادیاری یا استادیار پژوهشی و سه سال سابقه تدریس یا تحقیق در دوره کارشناسی ارشد باشد.

تبصره ۱: در صورت نیاز، به پیشنهاد استاد راهنما و تأیید گروه، مسئولیت راهنمایی رساله دانشجویان را بیش از یک استاد راهنما، به طور مشترک، عهده دار می شوند.

تبصره ۲: در صورت نیاز، به پیشنهاد استاد راهنما و تأیید گروه، یک یا چند تن از اعضای هیات علمی یا سایر متخصصان به عنوان «استاد مشاور» رساله دانشجویان تعیین می شوند.

توضیح: استادان مشاور باید دارای مدرک دکتری یا حداقل مرتبه استادیاری یا استادیار پژوهشی باشند.

فصل چهارم: مرحله آموزشی

ماده ۵ - مجموع واحدهای دوره دکتری ۳۶ واحد است که ۱۲ تا ۱۸ واحد آن واحدهای درسی و ۱۸ تا ۲۴ واحد آن مربوط به رساله است که در برنامه درسی مصوب هر رشته تعیین می شود.

تبصره ۱: واحدهای درسی به منظور تسلط بر مفاهیم نوین هر رشته و تقویت توان علمی دانشجویان برای اجرای فعالیتهای پژوهشی دوره، با نظر استاد راهنما و براساس برنامه درسی مصوب هر رشته انتخاب می شود.

تبصره ۲: حداقل نمره قبولی در هر درس، ۱۴ از ۲۰ و میانگین قابل قبول نمره های دانشجویان در همه دروسها ۱۶ از ۲۰ است. این میانگین براساس نمره های دروسهای گذرانده شده محاسبه می شود و در صورتی که مقدار آن کمتر از ۱۶ باشد، دانشجویان مجاز است با نظر استاد راهنما حداکثر در یک نیمسال تحصیلی دروسهایی را علاوه بر سقف واحدهای درسی برای جبران میانگین کل بگذرانند.

تبصره ۳: در شرایط خاص و در صورت نیاز، به پیشنهاد استاد راهنما و تأیید گروه ذی ربط، دانشجویان موظف است تعدادی از دروسهای دوره کارشناسی ارشد را به عنوان «دروسهای جبرانی» بگذرانند. گذراندن این دروسها اجباری است اما نمره آنها در تعیین میانگین کل محاسبه نمی شود.

توضیح: حداکثر تعداد واحدهای جبرانی ۱۶ واحد و حداقل نمره آن بدون احتساب در میانگین کل نمرات دانشجویان در هر درس ۱۲ از ۲۰ است. به ازای هر ۸ واحد جبرانی، یک نیمسال تحصیلی به مدت مجاز آموزشی افزوده می شود. دروس جبرانی ترجیحاً قبل از شروع دروس دکتری و حداکثر تا پایان دوره آموزشی باید گذرانیده شوند.

فصل پنجم: موضوع رساله

ماده ۶ - دانشجویان موظف است تا پایان نیمسال اول تحصیلی موضوع رساله خود را با هماهنگی استاد راهنما تعیین و فعالیت پژوهشی خود را آغاز کنند.

تبصره: چگونگی ارزیابی قابلیت های آموزشی و پژوهشی دانشجویان برای استمرار فعالیت پژوهشی (ارزیابی جامع) و نحوه تصویب موضوع رساله دانشجویان مطابق دستورالعملی است که به تصویب شورای مؤسسه رسیده باشد. مؤسسه موظف

است ترتیبی اتخاذ کند که موضوع رساله دانشجو حداکثر تا پایان نیمسال سوم تحصیلی دانشجو به تصویب نهایی برسد.

مصوبات شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی در این زمینه به شرح زیر می باشد:

- ۱- دفاع از پیشنهاد (Proposal) رساله حداکثر تا پایان نیمسال سوم تحصیلی باید انجام شود.
- ۲- ممتحنین عبارتند از استاد یا استادان راهنما، استاد یا استادان مشاور، دو داور داخلی، نماینده شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه و در صورت نیاز یک داور خارجی (خارج از دانشگاه فردوسی) به پیشنهاد استاد راهنما و تأیید گروه.
- ۳- مؤسسه موظف است پذیرش و ثبت موضوع رساله دانشجو را کتباً به وی ابلاغ نماید.

فصل ششم: ارزیابی جامع

مصوبات دانشگاه فردوسی در مورد ارزیابی جامع به شرح زیر می باشد:

- ۱- ارزیابی جامع پس از پایان دوره آموزشی و حداکثر تا پایان نیمسال چهارم (پایان دومین سال تحصیلی) دانشجویان باید انجام شود.
- ۲- ارزیابی جامع شامل ارزیابی قابلیت های آموزشی و پژوهشی دانشجو می باشد که به صورت کتبی و شفاهی طبق نظر گروه برگزار می گردد.
- تبصره ۱: ارزیابی قابلیت های آموزشی دانشجو ترجیحاً براساس موضوعات در راستای رساله و با پیشنهاد استاد راهنما و تصویب کمیته تحصیلات تکمیلی گروه آموزشی تعیین می شود.
- تبصره ۲: ارزیابی قابلیت های پژوهشی دانشجو می تواند بطور مستقل از پیشنهاد (Proposal) رساله نیز انجام شود.
- ۳- ارزیابی جامع زیر نظر شورای تحصیلات تکمیلی گروه و توسط هیاتی مرکب از ۳ تا ۵ نفر به شرح زیر برگزار می شود:

الف) استاد راهنما

- ب) ۲ تا ۴ نفر عضو هیات علمی دارای حداقل مرتبه استادیاری یا استادیار پژوهشی با ۳ سال سابقه تدریس یا تحقیق در دوره کارشناسی ارشد به تعیین شورای تحصیلات تکمیلی گروه.
- تبصره: حضور یا عدم حضور یک داورخارج از مؤسسه در جلسه ارزیابی جامع طبق نظر گروه آموزشی مربوطه است.

۴- حداقل نمره قبولی ارزیابی جامع (با احتساب ۷۰٪ نمره کتبی و ۳۰٪ نمره شفاهی) ۱۵ می باشد.

۵- مؤسسه ذی ربط موظف است قبولی یا عدم قبولی دانشجو را در ارزیابی جامع، کتباً به وی ابلاغ نماید.

۶- در صورت عدم قبولی دانشجو در اولین ارزیابی جامع، وی باید حداکثر تا پایان نیمسال بعد در ارزیابی جامع دوم شرکت کند و در صورت قبولی دوره را ادامه دهد در غیر این صورت از ادامه دوره دکتری محروم خواهد شد.

فصل هفتم: مرحله پژوهشی و تدوین رساله

تعداد واحد های رساله در مرحله پژوهشی بسته به تعداد واحدهای گذرانده شده در مرحله آموزشی حداقل ۱۸ و حداکثر ۲۴ واحد می باشد. در هر حال مجموع واحدهای آموزشی و پژوهشی دانشجو در دوره دکتری باید برابر ۳۶ واحد باشد.

تمام فعالیتهای علمی و پژوهشی دانشجوی، در مرحله پژوهشی و تدوین رساله باید با هدایت و نظارت استاد راهنما صورت گیرد. دانشجوی موظف است در هر زمانی که استاد راهنما تعیین کند، نتیجه تحقیقات خود را به وی گزارش نماید.

ماده ۷ - دانشجوی پس از تدوین رساله و تأیید استاد راهنما و به شرط کفایت دستاوردهای علمی رساله (اعم از: انتشار مقاله در مجلات و همایشهای معتبر علمی، ثبت تولید دانش فنی، آثار بدیع هنری و امثال آن)، موظف است در حضور هیات داوران از رساله خود دفاع کند.

تبصره: ترکیب و وظایف هیات داوران، چگونگی دفاع از رساله و احراز کفایت دستاوردهای علمی رساله تابع دستورالعملی است که به تصویب شورای مؤسسه رسیده باشد.

مصوبات شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی در این مورد به شرح زیر می باشد:

۱- دانشجوی موظف است قبل از برگزاری جلسه دفاع، گواهی قبولی قطعی یکی از آزمونهای زبان مورد تأیید دانشگاه را ارائه نماید. تاریخ گواهی مذکور می تواند حداکثر دو سال قبل از پذیرش دانشجو در دوره دکتری باشد. نمره زبان خارجی مورد تأیید دانشگاه حداقل نمره ۴۵۰ از آزمون TELP و آزمون TOLIMO و نمره ۵۰ از آزمون MCHE و یا معادل آن در آزمونهای دیگر به تشخیص شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه می باشد.

۲- اظهار نظر کتبی حداقل یک نفر از هیات داوران خارج از مؤسسه مبنی بر قابل قبول بودن رساله برای دفاع از رساله لازم می باشد.

۳- برگزاری جلسه دفاع منوط به ارائه پذیرش حداقل یک مقاله مستخرج از پایان نامه تحصیلی دانشجوی از یکی از مجلات علمی - پژوهشی و یا مجلات معتبر بین المللی می باشد.

۴- ترکیب هیات داوران به شرح زیر است:

الف) استاد(استادان) راهنما به عنوان رئیس جلسه

ب) استاد یا استادان مشاور

ج) چهار نفر از اعضای هیات علمی در رشته مربوطه با درجه حداقل استادیاری یا استادیار پژوهشی و سه سال سابقه تدریس و تحقیق در دوره کارشناسی ارشد، به انتخاب شورای تحصیلات تکمیلی، که باید حداقل یک نفر از آنها دانشیار و دونفر از مؤسسات دیگر باشند.

د) نماینده ای از شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان ناظر و بدون حق رای.

ه) جلسه دفاعیه با ریاست استاد راهنما و استادان مشاور و حضور حداقل سه تن دیگر از اعضای هیات داوران و نماینده تحصیلات تکمیلی مؤسسه، رسمیت می یابد. دانشجوی موظف است در این جلسه گزارشی از کار تحقیقاتی و رساله خود را ارائه نموده و از آن دفاع نماید.

ماده ۸- ارزیابی رساله براساس کیفیت علمی پژوهشی انجام شده، میزان نوآوری، چگونگی دفاع از یافته های پژوهشی و نحوه نگارش رساله انجام می شود و نتیجه آن به یکی از دو صورت زیر تعیین می شود:

الف) قبول (با درجه عالی، بسیار خوب، خوب)

ب) غیر قابل قبول

توضیح ۱: ملاک تصمیم گیری درخصوص رد یا قبول رساله وهمچنین درجه آن میانگین نمراتی است که هر یک از داوران حاضر در جلسه مستقلاً به دانشجو می دهند. در این مجموعه استادان راهنما (در صورت تعدد) مجموعاً یک رای و استادان مشاور نیز یک رای خواهند داشت.

توضیح ۲: امتیاز پایان نامه به شرح ذیل مشخص می گردد:

۱- از نمره ۱۹ به بالا با درجه عالی

۲- از نمره ۱۷/۵ تا نمره کمتر از ۱۹ با درجه بسیار خوب

۳- از نمره ۱۶ تا نمره کمتر از ۱۷/۵ با درجه خوب

توضیح ۳: در صورتی که دانشجوی دوره دکتری بیش از یک مقاله چاپ شده در مجلات علمی - پژوهشی داشته باشد به ازای هر مقاله اضافی می توان تا ۰/۵ نمره جهت جبران کسر نمره سایر بندها اختصاص داد.

تبصره: چنانچه رساله دانشجو « غیر قابل قبول » ارزیابی شود، بنا به تشخیص هیات داوران، دانشجو مجاز است حداکثر طی شش ماه، به شرط اینکه از حداکثر مدت مجاز تحصیل بیشتر نشود، اصلاحات لازم را در رساله به عمل آورد و صرفاً برای یک بار دیگر از آن دفاع کند.

ماده ۹ - دانشجو پس از گذراندن واحدهای درسی و کسب درجه « قبول » از رساله خود، دانش آموخته دوره دکتری شناخته می شود و به دریافت درجه دکتری نایل می گردد.

فصل هشتم: سایر مقررات

ماده ۱۰ - مدت مجاز تحصیل در دوره دکتری چهار سال است و در صورت ضرورت به پیشنهاد استاد راهنما و تأیید گروه ذی ربط، حداکثر تا دو نیمسال تحصیلی به این مدت افزوده می شود.

توضیح: براساس مصوبه شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه، تمدید نیمسال نهم تحصیلی دانشجوی دوره دکتری توسط دانشکده انجام می شود ولی تمدید نیمسال دهم تحصیلی دانشجو در صورت تأیید شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه امکان پذیر خواهد بود.

تبصره: در صورتی که دانشجو بنا به عللی خارج از اختیار خود ویا بروز مشکلات غیر قابل پیش بینی، در مدت مجاز موفق به اتمام تحصیل نشود به پیشنهاد استاد راهنمای دانشجو و تأیید شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه، کمیسیون بررسی موارد خاص وضعیت دانشجو را بررسی و متناسب با کمیت و کیفیت فعالیتهای علمی دانشجو، در مورد مدت و نحوه ادامه تحصیل یا اخراج او تصمیم گیری قطعی خواهد کرد.

ماده ۱۱ - در موارد زیر دانشجو از ادامه تحصیل در دوره دکتری محروم می شود:

الف) میانگین کل نمره های درسهایی که دانشجو گذرانده است (با رعایت تبصره ۲ ماده ۵) کمتر از ۱۶ شود.

ب) صلاحیت علمی دانشجو برای استمرار فعالیت پژوهشی پس از دوبار ارزیابی جامع (با رعایت تبصره ماده ۶) احراز نشود.

ج) رساله دانشجو (با رعایت تبصره ماده ۸)، « غیر قابل قبول » ارزیابی شود.

د) مدت مجاز تحصیل دانشجو (با رعایت تبصره ماده ۱۰) به پایان برسد.

تبصره: در صورت محروم شدن یا انصراف دانشجو از ادامه تحصیل در دوره دکتری، مؤسسه مجاز است با رعایت ضوابط و مقررات مربوط، صرفاً گواهینامه ای براساس کارنامه تحصیلی دانشجو صادر کند و در اختیار وی قرار دهد.

توضیح ۱: تاریخ فارغ التحصیلی دانشجو، تاریخ دفاع قابل قبول از رساله می باشد.

توضیح ۲: دانشجوی دوره دکتری باید بطور تمام وقت به تحصیل پردازد. آئین نامه های اجرایی لازم در این زمینه توسط مراجع ذی ربط تهیه، تصویب و ابلاغ خواهد شد.

توضیح ۳: عدم ثبت نام یا ثبت رساله در زمان مقرر، به منزله انصراف دانشجو از تحصیل تلقی می شود. در موارد استثنائی که دانشجو عذر موجه داشته باشد می تواند، با موافقت دانشکده و تأیید شورای تحصیلات تکمیلی مؤسسه و با توجه به حداکثر مدت مجاز تحصیل، حداکثر تا دونیمسال از مرخصی تحصیلی استفاده کند.

ماده ۱۲ - این آئین نامه در برگیرنده اصول کلی و ضوابط اصلی دوره دکتری است و مؤسسه موظف است دستورالعملهای اجرایی آن را تدوین و پس از تصویب در شورای مؤسسه اجرا کند.

تبصره: تفسیر موارد این آئین نامه بر عهده شورای تحصیلات تکمیلی مؤسسه و وزارت می باشد.

ماده ۱۳ - وزارت و مؤسسه به تناسب وظایف خود، دستورالعملهای نظارت بر اجرای دوره دکتری را تنظیم و برنحوه اجرای این آئین نامه و دستورالعملهای اجرایی آن نظارت می کنند.

ماده ۱۴ - این آئین نامه مشتمل بر یک مقدمه ، چهارده ماده و چهارده تبصره و ده توضیح در تاریخ ۸۴/۱۰/۱۱ به تصویب شورای تحصیلات تکمیلی مؤسسه رسید و برای دانشجویانی که از سال تحصیلی ۸۴-۸۵ و پس از آن در دوره دکتری پذیرفته می شوند ، لازم الاجرا است.